

13. Leslie Shear T. Jr. *Trophies of Victory. Public Building in Periklean Athens*. Princeton University Press, 2016.
14. Picard G.-C. *Les Trophées Romains. Contribution à l'histoire de la Religion et de l'Art triomphal de Rome*. Paris: E. de Boccard, 1957.
15. Pritchett W. K. *The Greek State at War. II*. Berkeley: University of California Press, 1991.
16. Schultz P. The akroteria of the temple of Athena Nike. *Hesperia*. 2001. 70, n. 1. P. 1–47.
17. Stewart A. F. *Faces of Power: Alexander's Image and Hellenistic Politics*. Berkeley: University of California Press, 1993.
18. Stroszeck J. Greek Trophy Monuments. In: Bouvrie S. des (ed.). *Myth and Symbol II. Symbolic Phenomena in Ancient Greek Culture*. Bergen, 2004. P. 303–331.
19. West W. C. The Trophies of the Persian Wars. *Classical Philology*. 1969. 64. P. 7–19.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-237-1-30>

KOSIV PAINTED CERAMICS: PAST AND PRESENT

КОСІВСЬКА МАЛЬОВАНА КЕРАМІКА: МИНУЛЕ І СУЧАСНІСТЬ

Chornyi M. O.

*Graduate Student of the Department:
Theory and History of Art
National Academy of Fine Arts and
Architecture
Kyiv, Ukraine*

Чорний М. О.

*аспірант відділу: теорія та історія
мистецтва
Національна академія
образотворчого мистецтва
і архітектури
м. Київ, Україна*

Явище косівської мальованої кераміки завжди був об'єктом ретельної уваги й захоплення краєзнавців, істориків, мистецтвознавців, художників, колекціонерів і безумовно багато численних пересічних поціновувачів цього унікального виду народного декоративно-житкового мистецтва Гуцульщини та Покуття.

Місцева мальована кераміка в усі періоди свого існування переживала часи злету і занепаду. Все це відбувалося як на хвилях економічних процесів, що простежується у розвитку більшості європейських країн, так

і в радянський період (особливо, друга половина XX століття), коли ліквідувалася приватна власність, натомість набувало розмаху цехове виробництво. Остання не могло не завдати нищівного удару по індивідуальній творчій галузі в народному мистецтві. Але справедливо буде зауважити, що створені в цей час мистецькі спілки, хоча і були заполітизовані, до певної міри, все ж давали стимул для розвитку в мистецтві. Більшість того, членам спілок надавалися чимало пільг і прояву індивідуальних мистецьких здібностей.

Досліджуючи косівська мальована кераміку: минуле і сучасність, можна простежити стилеві особливості творчого почерку окремих майстрів гончарної династії Совіздранюків та послідовників Олексій Бахматюка.

Для цього зробимо порівняльну характеристику творів відомих майстрів минулого із сучасними майстрами.

Найбільший гончарний рід у Косові, засновником якого був Олекса Совіздранюк. Косівська кераміка XIX-першої половини XX сторіччя мала серед сучасників Олекси Бахметюка, Мартина Бахметюка.

Молодшого брата Олекси, Олексу Совіздранюка, Семена Білецького та М. Ковбасника [1, 153]. Але про художні особливості виробів не згадується, тому що гончар виготовляв димлений немальований поливаний та фляндрований посуд.

Цікаво й детально описує творчості Йосипа Совіздранюка Ю. П. Лашук: «Серед косівських майстрів кінця XIX – початку XX ст. необхідно згадати про Совіздранюка Йосипа Олександровича – батька чотирьох сучасних гончарів. Він народився 1860 року на Москалівці, помер у Старому Косові 1941 року. Майстер цей не займався складними розписами і рятувальними, зате створював добрий фляндрований посуд, який за свідченням гончарів, становив до 1905-1907 рр. майже половину всієї продукції тогочасного писаного посуду в Косові. Якщо кращі майстри займалися лише ритуванням, то значна частина з них давала фляндровані вироби. Саме таким «середнім» майстром був і Совіздранюк [1, 158].

Дружиною Йосипа Совіздранюка була Марина, дівоче прізвище Волощук.

Цей факт підтверджується словами сказаними Ю. Лашуком, що Йосип помер у старому Косові. Це саме підтверджує о Слободян у альбомі Павлина Цвілик, переказуючи її слова пам'яткою, восьмирічною дівчинкою я цілими днями просиджував біля гончарного круга, на якому дід Михайло Волощук виготовляв горщики, миски, тарілки, глечики [2,5-6].

Зазначимо, що Михайло Волощук був старо косівський гончаром, окрім Марини, у нього було ще двоє дітей Марія Тимяк та Казимир

Волошук. Волошуки до 1945 р. виготовляли димлений посуд. З 1945 р. після смерті Казимира Волошука, Катерина Іванівна Волошук почала виготовляти мальовані половині керамічні вироби. Нашадкам і послідовником Йосипа та Марини Совіздранюків були п'ятеро дітей:

Михайло з дружиною Марією, Павлина з чоловіком Григорієм Цвіликом, Василь з дружиною Марією, Ганна з чоловіком Михайлом Пошибюком, Юлію, котрій перейняли майстерні гончарство і розпису. Початком другої половини ХХ століття це зрілий період їхньої творчості за винятком Юлії, котра виготовляла керамічні вироби тільки в юності. Наступне покоління гончарів родини Совіздранюків складала дочка Павлина Цвілик – Стефанія Зайчук і її внучка Надія Вербівська, діти Ганни та Михайло Рошиноюків – Розалі Ілюк з чоловіком Юрієм, Оріся Козак, Стефанія Волошук з чоловіком Францом [3, 31].

На протязі 1950-х років у приватних майстернях мальовані поливані вироби, що мали народні форми, в широкому асортименті (посуд, вази, вазони, скарбнички, зооморфну об'ємно пластику і тематичну об'ємно пластику, свищики) виготовляли Михайло Совіздранюк із дружиною Марією. Орнаментика їх творів побудована на чергуванні геометричних (ліній, крапка, коло, ромб) асоціативно – абстрагованих та рослинних мотивів, які виразними, лягають на тло виробів.

Серед малюнків на виробах захоплюють увагу фігури гуцулів з неординарним трактуванням пластики. Вони статичні, дещо з грубуватими пропорціями, проте щедро декоративно оздоблені.

Найвідомішою з гончарської династії стала Павлина Цвілик (1900-1964), котра виготовляла мальовану кераміку разом зі своїм чоловіком Григорієм Цвіликом (1900-1952). Після смерті чоловіка, майстриня продовжувала працювати зі своєю дочкою Стефанією Зайчук та онукою Надією Вербівською до 1964 року, а їхню продукцію для них випалював гончар із Старих Кут Кароль Чесньовський [3, 32]. Серед асортименту керамічних виробів Павлини Цвілик – декоративно-ужиткові, сувеніри й іграшки: дзбанки, горщики, миски, посуд для сипучих продуктів, декоративні тарелі, вази, близнюки, баклаги, колачі, куманці, барильця, горнятка з ложечками, набори посуду (для лікеру, вина, води), вазони, зооморфні посудини, свічники для однієї, двох, трьох свічок, декоративні плитки, писанки, скарбоньки, намисто, зооморфна об'ємна пластика, тематична об'ємна пластика, рельєфна пластика [4, 8]. Всі ці вироби майстриня виготовляла в техніці мальованої косівської кераміки. Для декоративного оздоблення застосовувала переважно біле, зрідка – коричневе тло. Форми її виробів – традиційні, народні, іноді доповнені виразними прутками. Вишуканості керамічним виробам Павлини Цвілик дає розкішний орнамент, який вкриває всю поверхню

виробу горизонтальними смугами або ж сітчастим розташуванням орнаментальних елементів та мотивів [5, 123].

Сюжетні сцени Павлини Цвілик композиційно й тематично побудовані на основі подібних сценок Олекси Бахметюка: сценки танцю, полювання, торгу, виїзду коней тощо. Проте особливості інтерпретацій фігур людей, що зображуються у майстрині поступаються [3, 34].

Донька Павлини Цвілик – Стефанія Заячук (1909-1996) – до 1961 року виготовляла мальовані полив'яні вироби в батьківській майстерні. Серед її виробів – кахлі, дзбанки, горщики, двійнята, вази, декоративні тарелі та плитки.

Найбільш відомою з династії Совіздранюків є дочка Стефанії Заячук – Надія Вербівська (1928-2011), яка прославилася своїми творами та професійністю їх виконання. Виготовляти косівську мальовану кераміку почала в середині 1950-х років разом з бабусею та матір'ю. [6, 140].

Типовим для декоративного оздоблення творів Надії Вербівської є застосування білого тла і ритованого контуру зображення. Колористичне вирішення виробів позначене домінуванням насиченої зеленої барви і вкрапленням яскравого жовтого. Орнаментальне вирішення творів майстрині нагадує декорування творів Павлини Цвілик.

На початку 1980-х років Надія Вербівська повертається до власної майстерні й продовжує традиції родинної династії. Мотиви й елементи орнаментики, а також колористику протягом 1992-2008-го р. майстриня зберегла, як унікальну, стильну, започатковану Павлиною Цвілик [6, 141]. Переконанням Н. Вербівської завжди було збереження неординарної стилістики П. Цвілик, яку майстриня та її діти «ревно пропагують і оберігають в своїй творчості» [7, 431].

Починання майстрині успішно реалізують її діти: Олександр, Дмитро і Оксана.

Орнаментальне вирішення творів О. Вербівської, що стилістично і композиційно подібні до орнаментів Н. Вербівської, склалися з геометричних, асоціативно-абстрагованих і рослинних орнаментальних елементів та мотивів.

Стилістика Оксани (Вербівської) Кабин також подібна до стилістики орнаментів Н. Вербівської, проте вирізняється пишнішими й наповненішими силуетами орнаментальних мотивів «квітки» і «гілки», а також виразнішими чергуваннями одекорованих площин з недекованими [3, 39].

Ще одна художниця з цієї династії – Ірина Цвілик (Серьогіна) розпочала творчу діяльність в керамічному цеху КХВК з 1974 року [8,

12]. Особливістю стилістики майстрині є використання нею надбань Павлини Цвілик, Стефанії Заячук та Надії Вербівської. Серед виробів, які декоративно оздоблювала Ірина Цвілик – Серьогіна – куманці, баклаги, макітри, питтєві набори, глеки, жбани, барильця, декоративні блюда, посуд для сипучих продуктів, близнюки, супниці, плитки, вази, вазони, свічники [8, 13].

Завдяки творчій працездатності, наполегливості та послідовності, зуміла відобразити у своїх творах найкращі традиції косівської мальованої кераміки, гідно несе в майбуття своєрідність і оригінальність здобутків знаменитих династій Совіздранюків, Цвіликів, Заячуків, Вербівських.

Таким чином, династія гончарів Совіздранюків, засновником якої був сучасник Олекси Бахметюка – Олекса Совіздранюк, протягом XX – XXI ст. була найпрогресивнішою силою виробництва косівської мальованої кераміки і до сьогодні творить значний внесок у її розвиток, демонструє минуле і сучасність косівської мальованої кераміки.

Література:

1. Лашук Ю. Покутська кераміка. Описне: 1998. 160 с.
2. Слободян О. О. Майстри косівського гончарства другої половини XX століття. Вісник Львівської національної академії мистецтв. 2007. Спецвипуск III. с. 117-128.
3. Кушнір О. Гончарська династія Совіздранюків. Вісник Львівської національної академії мистецтв. 2011. Спецвипуск VIII. с. 23-47.
4. Павлина Цвілик: альбом / [автор. упоряд. Олег Слободян]. – Київ: Мистецтво, 1980. 101 с.
5. Кара-Васильєва Т. Творці дивосвіту. – Київ: Радянська школа. 1984. с. 175.
6. Иванчук М. Значення творчості Василини Цвілик у підготовці спеціалістів на кафедрі художньої кераміки. Мистецькі студії 02. Писаний камінь. 2002. с. 140-141.
7. Слободян О. Гончарські осередки та майстри Гуцульщини і Покуття XIX-XX ст. Історія Гуцульщини: в VI т. – Львів. 2001. с. 417-435.
8. Иванчук М. Спадкоємиця і продовжувачка знаменитого родоvodu. Гуцульський край – № 41 (1708) від 9 жовтня 2020 року. с. 12-13.